

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА”
(для магістрів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

МАУП

Підготовлено ст. викладачем кафедри соціології та соціальної психології
Т. О. Скворцової

Затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної психології
(протокол № 14 від 08.04.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Скворцова Т. О. Навчальна програма дисципліни “Соціологія права”
(для магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 13 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Соціологія права”, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, а також список література.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Соціологія права — це міждисциплінарна наука, що сформувалася на межі соціології та права. Європейська наука вважає її галуззю соціології. У нас раніше її вважали юридичною дисципліною, а зараз дотримуються погляду європейської науки.

Соціологія права покликана досліджувати взаємозв'язки і взаємовпливи соціальної дійсності з правовими системами і нормами права, розглядаючи право як систему встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових норм, що регулюють суспільні відносини, дотримання і виконання яких забезпечується як методом переконання, так і методом примусу.

Актуальність соціології права полягає у науково-пізнавальному та практичному аспектах, оскільки без всебічного знання соціальних аспектів формування і дії права неможливі реалізація концепції правової держави, прогнозування перспектив упровадження конкретного правового акта.

Об'єктом соціології права є соціально-правові відносини.

Предметом соціології права можна вважати суспільні взаємовідносини, що виникають при формуванні правових актів, тобто при підготовці до трактування соціальних відносин у юридичних нормах, а також при реалізації правових розпоряджень щодо регулювання соціальної поведінки як окремої особи, так і певних соціальних утворень.

Проблематика досліджень соціології права охоплює кілька головних напрямів. Одним із них є походження правових норм, що складаються на підставі існуючих суспільних відносин, відображаючи волю законодавця, потреби суспільства, тенденції суспільного розвитку, тобто є соціально зумовленим. Наскільки адекватно правові норми відтворюють вимоги життя, реальний стан речей, сприяють розвитку суспільних відносин, завдяки чому і як виникають конкретні правові інститути — усе це досліджує соціологія права.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічний	
1	Соціологія права як галузь соціології
2	Історичні та наукові передумови виникнення соціології права
3	Методи соціально-правових досліджень
4	Соціологія права в системі знань про суспільство
Змістовий модуль II. Соціально-правовий	
5	Механізм соціальної дії та реалізації права
6	Соціальна природа правомірної та протиправної поведінки
7	Проблема злочинності та девіації в соціології
8	Соціологія правового конфлікту
9	Соціологія правосвідомості та правомірної поведінки
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічний

Тема 1. Соціологія права як галузь соціології

Вступ.

1. Соціологія права як специфічна галузь соціології.
2. Місце правової соціології в системі соціологічних знань.
3. Взаємозв'язок соціології права з іншими науками.
4. Предмет і структура соціології права.
5. Основні функції соціології права.

Література [1; 2; 6; 18; 31]

Тема 2. Історичні та наукові передумови виникнення соціології права

Вступ.

1. Філософсько-правові та політико-правові передумови виникнення і формування соціології права.
2. Античні та середньовічні концепції теорії права.

3. Основоположники соціології А. Кетле, О. Конт, Дж. С. Міль, Т. Спенсер. Значення їх праць для становлення соціології права.
4. Концепція Т. Парсонса, Р. Мертонса.
5. Концепція Л. Дюгі. Теорія “живого права” Е. Ерліха. Концепція Ж. Гурвіча.
6. Прагматична соціологія права (Р. Паунд, Я. Кернс).
7. Реалістична теорія соціології права (Е. Роса, Т. Парсонса, К. Левеллін). Росія: Чічерін (концепція універсалізму), Г. Шершеневич, М. Ковалевський М. Бердяєв.

Література [1; 4–8; 18; 20]

Тема 3. Методи соціально-правових досліджень

Вступ.

1. Основні етапи соціально-правового дослідження.
2. Методи збирання та обґрунтування первинної соціологічної інформації.
3. Соціологічні методи аналізу документів.
4. Дослідження ефективності норм права.
5. Соціально-правові аспекти дослідження правосвідомості.
6. Прогнозування ефективності правових норм.

Література [5; 10; 15; 17; 24; 30; 31]

Тема 4. Соціологія права в системі знань про суспільство

Вступ.

1. Взаємозв'язок соціології права із загальною соціологією.
2. Взаємозв'язок з історією та теорією права.
3. Гносеологія.
4. Онтологія.
5. Взаємодія соціології права з соціальною педагогікою та психологією.

Література [3; 8; 9; 11; 33; 34]

Змістовий модуль II. Соціально-правовий

Тема 5. Механізм соціальної дії та реалізації права

Вступ.

1. Право як регуляторний засіб соціального управління.
2. Особливості соціальної дії права.
3. Походження правових норм.
4. Форми соціальної дії права.

5. Засоби соціально-правового впливу.
6. Відмінність форм моралі та форм права.
Література [1; 3; 5; 6; 12; 16; 19]

Тема 6. Соціальна природа правомірної та протиправної поведінки

Вступ.

1. Соціально значуща поведінка – правова поведінка.
2. Види правомірної поведінки.
3. Соціальна характеристика протиправної поведінки.
4. Біологічний напрям злочинної поведінки. Засновник криміналістичної ідентифікації Ч. Ломброзо.
5. Психологічний напрям. Теорія З. Фрейда, К. Хорні, Е. Фромма.
6. Соціологічний напрям. Теорії Е. Дюркгейма, Р. Мертона, Ф. Танненбаума, Е. Лемерта, Г. Беккера.
Література [3; 6; 12–15; 18; 28; 35]

Тема 7. Проблема злочинності та девіацій в соціології

Вступ.

1. Концептуальні підходи до соціології злочинності Специфіка соціологічного аналізу злочину.
2. Поняття девіантності. Загальна характеристика соціальної норми і девіантної поведінки.
3. Основні концепції девіантної поведінки.
4. Причини виникнення девіантної поведінки.
5. Прояви девіантної поведінки в сучасній Україні.
6. Соціологія кримінального покарання. Соціальні функції кримінального покарання.
Література [6; 12; 13; 17; 18; 23; 27]

Тема 8. Соціологія правового конфлікту

Вступ.

1. Об'єкт, предмет і сутність правового конфлікту.
2. Різні види типології правового конфлікту.
3. Державно-правові конфлікти та їх прояви.
4. Соціальне підґрунтя процесу створення законів як чинник виникнення конфліктів.
5. Фази та стадії конфлікту.
6. Правові засоби розв'язання конфлікту.

7. Чинники, що сприяють розвитку конфлікту мирним шляхом.
Література [3; 11; 15; 17; 18; 25; 27]

Тема 9. Соціологія правосвідомості та правомірної поведінки

Вступ.

1. Поняття правосвідомості як юридичної та соціологічної категорій.
2. Місце і роль правосвідомості в системі форм суспільної свідомості.
3. Основні особливості поняття правосвідомості як соціологічна категорія.
4. Правосвідомість як предмет соціологічних досліджень. Методика дослідження різних аспектів правосвідомості та визначення їх рівнів.
5. Зміст і функції правосвідомості.
6. Функціональна структура правосвідомості.
7. Правопорушення, провина, злочин.
Література [1; 3; 5; 6; 11; 12; 16; 17; 27; 28]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Співвідношення загальної соціології та соціології права.
2. Предмет соціології права.
3. Дослідження права: соціологічний підхід.
4. Структура та функції соціології права.
5. Вплив розвитку загальносоціологічних теорій на еволюцію теоретичних засад соціології права.
6. Особливості становлення основних класових теорій у соціології права.
7. Характеристика сучасного стану соціології права.
8. Соціально зумовлені правові норми і породжені ними правовідносини.
9. Фактори, що впливають на правотворчу діяльність і зміст правових актів.
10. Рівні, на яких право діє як регулятивний засіб соціального управління.
11. Соціальні функції та соціальна ефективність права.
12. Соціальна необхідність здійснення правового прогнозування.
13. Соціально-правові проблеми як предмет юридичного прогнозу.

14. Визначте систему суб'єктів права за їх соціальними та інституціональними ознаками.
15. Форми виявлення соціальної ефективності права.
16. Зміст системного характеру оцінювання соціальної ефективності права.
17. Види соціологічного дослідження.
18. Методи соціологічних досліджень.
19. Соціально-правові джерела виникнення антиподів законності.
20. Соціальні чинники, що впливають на законослухняну поведінку.
21. Основні методологічні підходи до аналізу поняття “правова культура”.
22. Соціальна норма та фактори, що визначають її зміст.
23. Визначення поняття “предмет законодавчої діяльності”.
24. Теоретична, інформаційна та критична функції соціології права.
25. Адаптивна, регулююча та прогностична функції соціології права.
26. Прагматична соціологія права Р. Паунда.
27. Внесок Т. Парсонса і Р. Мертона у розвиток соціології права.
28. Елементи структури правосвідомості.
29. Реалістична теорія соціології права.
30. Ознаки нежиттєздатності правових норм.
31. Система вивчення соціальних наслідків дії права.
32. Мотиви поведінки, виділені в соціології права.
33. Критерії оцінювання особистості як суб'єкта правової соціалізації.
34. Є. Ерліх як один із засновників соціології права.
35. Теоретичний та емпіричний рівні соціології права.
36. Проблематика досліджень соціології права.
37. Правова культура сучасного українського суспільства.
38. Соціальні та теоретичні передумови виникнення соціології права.
39. Спільне та відмінне в соціології права у США та Європі.
40. Соціальні функції права.
41. Соціальна ефективність права.
42. Зміст співвідношення критеріїв і показників соціальної ефективності права.
43. Правова соціалізація особистості: її зміст та основні складові.

44. Соціальні аспекти законності.
45. Соціальна норма та фактори, що визначають її зміст.
46. Стадії законотворчого процесу як об'єкти дослідження в законодавчій соціології.
47. Соціологічна експертиза законопроекту.
48. Функції законодавчої соціології (первинні та вторинні).
49. Основні напрями судової соціології.
50. Соціологічне тлумачення закону.
51. Соціологічна експертиза законодавчої діяльності.
52. Соціальна природа правосуддя.
53. Основні механізми контролю.
54. Об'єкт судової соціології.
55. Аспекти судового процесу як соціальної взаємодії.
56. Принципи справедливого судового процесу.
57. Види і типи юридичних конфліктів.
58. Розвиток юридичного конфлікту, його стадії.
59. Способи вирішення юридичного конфлікту.
60. Причини девіантної поведінки.
61. Основні концепції девіантної поведінки.
62. Основні соціологічні теорії, які аналізують злочинність.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Взаємозв'язок соціології права з іншими суспільствознавчими науками.
2. Правове виховання та самовиховання особистості у процесі її правової соціалізації.
3. Особистість злочинця та специфіка його соціологічного дослідження.
4. Право як соціальний феномен.
5. Генеза та розвиток соціології права в Західній Європі.
6. Генеза та розвиток соціології права у США.
7. Філософсько-соціологічні концепції права в Україні та Росії.
8. Соціальні функції права.
9. Правова поведінка особистості.
10. Закон як соціальне явище.
11. Соціальні механізми законотворчості.
12. Соціальна природа правосуддя.
13. Соціологія судових органів.

14. Сутність і природа правового конфлікту.
15. Рівні правової соціалізації.
16. Соціальна природа права.
17. Соціальні ознаки правовідносин.
18. Сучасний стан соціології права.
19. Походження правових норм.
20. Право як регуляторний засіб соціального управління.
21. Форми соціального впливу в праві.
22. Механізм правової соціалізації особистості.
23. Правові засоби розв'язання конфліктів.
24. Проблеми судової реформи в Україні.
25. Аспекти судового процесу як соціальної взаємодії.
26. Законність як чинник соціалізації під час трансформації суспільства.
27. Теоретичний та емпіричний рівні соціології права.
28. Соціальні чинники, що впливають на законслухняну поведінку людини.
29. Принципи справедливого судового процесу.
30. Проблеми правової інтеріоризації.
31. Протиправна поведінка як небезпечний чинник для суспільства.
32. Проблема злочинності в соціології на різних етапах розвитку.
33. Класифікація злочинців за теорією Чезаре Ломброзо.
34. Причини протиправної поведінки.
35. Теорія аномії Е. Дюркгейма, Р. Мертона.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексеев С. С.* Общая теория права. — М., 1996.
2. *Варчук В. В.* Социология права — отрасль социологии // Социс. — 1996. — № 10.
3. *Волинка К. Г.* Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003.
4. *Гаврилов О. А.* Стратегия правотворчества и социальное прогнозирование. — М., 1993.

5. *Демченко І., Іванченко С., Костенко К.* Вивчення громадської думки як інструмент моніторингу прав пацієнтів в Україні. — К., 2007.
6. *Карбонье Ж.* Юридическая социология — М., 1986.
7. *Каримов Д. А.* Философские основания политико-правовых исследований. — М., 1986.
8. *Каримов Д. А.* Основы философии права. — М., 1992.
9. *Кистяковский Б. А.* Философия и социология права. — СПб., 1998.
10. *Козлов В. А., Суслов Ю. А.* Конкретно-социологические исследования в области права. — Л., 1981.
11. *Ксенофонт В. Н.* Основы социологии права. — М., 1997.
12. *Кудрявцев В. Н.* Право и поведение. — М., 1978.
13. *Кудрявцев В. Н.* Социальные отклонения. — М., 1984.
14. *Кудрявцев В. Н., Казимирчук В. П.* Современная социология права. — М., 1995.
15. *Кульчар К.* Основы социологии права. — М., 1981.
16. *Лапаева В. В.* Конкретно-социологические исследования права. — М., 1987.
17. *Павличенко П. П., Литвиненко Д. А.* Соціологія: Навч. посіб. — К.: Лібра, 2000.
18. *Соціологія: Підручник / За заг. ред. проф. В. П. Городяненка.* — К., 2002.
19. *Скакун О. Ф.* Теория государства и права. — Харьков, 2000.
20. *Украинское общество в европейском пространстве / Под ред. Е. Головахи, С. Макеева.* — К.: ІСНАНУ, 2007.

Додаткова

21. *Лапаева В. В.* Социология права: в поисках новой парадигмы // Государство и право. — 1992. — № 7.
22. *Лапаева В. В.* Обнародование результатов исследований общественного мнения как объект правового регулирования // Социс. — 1998. — № 8.
23. *Лапаева В. В.* Общественное мнение и законодательство // Социс. — 1997. — № 9.
24. *Мейхью Л.* Социология права: Американская социология. — М., 1972.
25. *Подгурецкий А. П.* Очерки социологии права. — М., 1974.

26. *Посконин В. В., Посконина О. В.* Т. Парсонс и Н. Луман: два подхода в правопонимании. — Ижевск, 1998.
27. *Руденко І. П.* Соціологія злочинності. — Х., 2001.
28. *Спиридонов Л. И.* Социология уголовного права. — М., 1986.
29. *Суслов Ю. А.* Конкретные исследования и развитие социологии права. — Л., 1983.
30. *Тадевосян Э. В.* К вопросу о предмете и месте социологии права // Социс. — 1997. — № 1.
31. *Тадевосян Э. В.* О курсе “Социология права” // Социально-полит. журн. — 1998. — № 1.
32. *Тадевосян Э. В.* Социология права и ее место в системе наук о праве // Государство и право. — 1998. — № 1.
33. *Четверикова Л. О., Привалов Ю. О.* Сучасна парадигма мету соціального інституту: історико-теоретичні виміри соціальної держави. — Л.: Астролябія, 2007.
34. *Яковлев А. М.* Теоретические проблемы социологии права. — М., 1970.
35. *Яковлев А. М.* Социология экономической преступности. — М., 1987.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Соціологія права”	4
Зміст дисципліни “Соціологія права”	4
Питання для самоконтролю	7
Теми контрольних робіт	9
Список літератури	13

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>С. Г. Рогузько</i>
Комп’ютерне верстання	<i>С. А. Шередега</i>

Зам. № ВКЦ-4767

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008